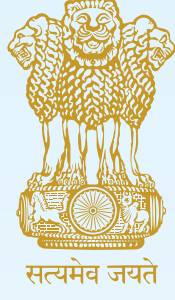

पंचायती राज संस्थाओने सशक्त बनाववी

तमारी भूमिका अने जवाबदारीओ,
सत्ताओ अने इरजो जाणो

भारत सरकार
पंचायती राज मंत्रालय
Government of India
Ministry of Panchayati Raj

पंचायती राज संस्थाओंने सशक्त बनाववी

तमारी भूमिका अने जवाबदारीओ, सत्ताओ अने इरजे जाशो

पंचायती राज

પંચાયતોની ભૂમિકા અને જવાબદારીઓ, સત્તાઓ અને ફરજો

ભારત સરકારે 73મા સુધારા દ્વારા પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓને બંધારણનો ભાગ બનાવીને ક્રાંતિકારી પગલું ભર્યું. પંચાયતોના વિવિધ સ્તરોને બંધારણીય દરજ્જો આપતા બંધારણના 73મા બંધારણીય સુધારામાં તેમને સત્તાઓ અને કાર્યોનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. આ સુધારામાં બંધારણની અગિયારમી અનુસૂચિમાં સૂચિબદ્ધ 29 વિષયોના સંબંધમાં આર્થિક વિકાસ અને સામાજિક ન્યાય માટેની યોજનાઓની તૈયારી અને અમલીકરણના સંદર્ભમાં પંચાયતોને સત્તા અને જવાબદારીઓ સોંપવાની જોગવાઈ છે. પંચાયતી રાજ વ્યવસ્થાના ત્રિ-સ્તરીય માળખામાં, ગ્રામ પંચાયત એ સૌથી છેલ્લું પણ અગત્યનું એકમ છે. દરેક ગામ અથવા ગામોના જૂથ માટે એક ગ્રામ પંચાયત છે. પંચાયતી રાજ પ્રણાલીનું આગલું સ્તર તાલુકા સ્તરે સ્થાપિત મધ્યવર્તી પંચાયત છે. જિલ્લા પંચાયત ત્રિસ્તરીય પંચાયતી રાજ પ્રણાલીની ટોચ પર છે.

આ માહિતીપ્રદ પુસ્તિકામાં પંચાયતો અને તેમના ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓની ભૂમિકાઓ, અધિકારો, જવાબદારીઓ અને ફરજોનું સંકલન કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે અને પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓને સશક્ત બનાવવા માટે પંચાયતી રાજ મંત્રાલય દ્વારા લેવાયેલી પહેલો.

1. ગ્રામ પંચાયતોની ફરજો

બંધારણીય જોગવાઈઓ મુજબ ગ્રામ પંચાયત એક એકમ તરીકે કાર્ય કરશે સામાજિક અને આર્થિક વિકાસ અને તમામ માટે સામાજિક ન્યાયની સુરક્ષા સહિત માનવ વિકાસના ધ્યેયને હાંસલ કરવા માટે સ્વ-સરકાર, અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયત કરવામાં આવેલી શરતો અથવા આવા નિર્દેશોને આધીન રહેશે.

રાજ્ય વિશિષ્ટ પંચાયતી રાજ અધિનિયમોને આધીન, સરપંચ/પ્રમુખ/અધ્યક્ષ (પંચાયત વડા)ની આગેવાની હેઠળની ગ્રામ પંચાયતો ફરજોની ૪ શ્રેણીઓ કરે છે જેમ કે; ફરજિયાત, સ્થાનાંતરિત, નિયમનકારી અને પૂરક.

1.1 ગ્રામ પંચાયતની ફરજિયાત ફરજો

(i) યોજનાઓની તૈયારી

- કાર્યાલયની પાંચ વર્ષની મુદત માટે વિકાસ યોજના તૈયાર કરો. ઉપલબ્ધ સંસાધનોના આધારે જ્યારે જરૂરી હોય ત્યારે તેને સુધારી અને અપડેટ કરો.
- તેના ઉદ્દેશ્યોને આગળ વધારવા માટે આવતા વર્ષ દરમિયાન કરવામાં આવનારા કામો માટે દર વર્ષ માટે વિકાસ યોજના તૈયાર કરો.
- યોજનાઓનું અમલીકરણ.

(ii) ગ્રામ પંચાયત યોજનાઓ અમલમાં મૂકી શકે છે વાર્ષિક યોજના અથવા જેમને સોંપવામાં આવી શકે છે અથવા તેને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી શકે છે અથવા તેના માટે સોંપવામાં આવી શકે છે.

- પ્રમોટિવ અને નિવારક આરોગ્ય સંભાળ, પ્રજનન અને બાળ આરોગ્ય સંભાળ, સુધારણા ની જાળવણી અને અપગ્રેડેશન સહિત પોષક ધોરણો, સામુદાયિક આરોગ્ય વ્યવસ્થાપન .
- શાળાઓમાં બાળકોની નોંધણી સહિત પૂર્વ-શાળા શિક્ષણ અને પ્રાથમિક શિક્ષણ, ડ્રોપ-આઉટનું નિયંત્રણ, સાક્ષરતા ઝુંબેશનો ફેલાવો, પુખ્ત વયના લોકો માટે સતત શિક્ષણ અને જેઓ શાળામાંથી બહાર છે અને સમાન અન્ય યોજનાઓ; પેટા કેન્દ્રો અને દવાખાનાઓ;
- મહિલાઓ અને બાળકોનો વિકાસ, મહિલાઓનું સશક્તિકરણ, રચના અને સુવિધા સ્વ-સહાય જૂથો (એસએચજી), માઈક્રો-ફાઇનાન્સ માટેની યોજનાઓ અને ધિરાણના પ્રવાહ માટે અન્ય પ્રવૃત્તિઓ આવક પેદા કરવા અને અન્ય વિકાસલક્ષી પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવી;
- પછાત વર્ગો, નબળા વર્ગો અને વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કલ્યાણ સહિત સામાજિક કલ્યાણ;
- રોગચાળા સામે પ્રાણીઓનું રસીકરણ અને કૃત્રિમ બીજદાન કાર્યક્રમના અમલીકરણ સહિત પશુધનનો વિકાસ;
- સિંચાઈની સુવિધા સહિત કૃષિને પ્રોત્સાહન અને પાકની ઉપજ વધારવા માટે ખેડૂતોની પ્રેરણા,
- સિંચાઈની સુવિધા સહિત કૃષિને પ્રોત્સાહન અને પાકની ઉપજ વધારવા માટે ખેડૂતોની પ્રેરણા, બિયારણના વિતરણ માટે લાભાર્થીઓની પસંદગી સહિત નવા પાકની રજૂઆત, જૈવિક ખાતરો, જંતુનાશકો, ફાર્મ મશીનરી, છોડ સંરક્ષણ સાધનો અને અન્ય કૃષિ ઓજારો;

- માછીમારીનો વિકાસ જેમાં ટાંકીમાં સુધારો, લાણણી, જાળી, ટાંકીઓનું ખોદકામ સામેલ છે, માટી અને પાણીનું પરીક્ષણ, મિની-કિટ્સનો પુરવઠો અને વિવિધ સુધારેલી પદ્ધતિઓનો પરિચય;
- નાના પાયાના અને કુટીર ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન અને કારીગરોનું કલ્યાણ;
- રાશન કાર્ડના વિતરણ માટે લાભાર્થીઓની ઓળખ અને પસંદગી, વિતરણનું નિરીક્ષણ જાહેર વિતરણ પ્રણાલી દ્વારા અનાજનો;
- પરકોલેશન ટાંકીઓ, ક્ષેત્ર ચેનલોનું બાંધકામ, નાની સિંચાઈ યોજનાઓની જાળવણી, ગ્રામ પંચાયતને સોંપવામાં આવેલ નવા પ્રોજેક્ટ માટે વપરાશકર્તા સમિતિઓ દ્વારા પાણીના શુલ્કની વસૂલાત;
- જળ વ્યવસ્થાપન, જમીન સંરક્ષણ અને વોટરશેડ વિકાસ
- ટ્યુબ-વેલ, કૂવા, ટાંકીઓનું બાંધકામ અને જાળવણી અને સફાઈ અને જંતુનાશક પાણીના સંગ્રહ અને પુરવઠાના સ્ત્રોત;
- જાહેર શેરીઓનું બાંધકામ, જાળવણી અને સમારકામ અને તેનું રક્ષણ;
- વૃક્ષોનું વાવેતર અને વિતરણ સહિત સામાજિક વનીકરણ અને ફાર્મ ફોરેસ્ટ્રીનું વિસ્તરણ રોપાઓ અને બળતણ અને ઘાસચારાની ખેતીને પ્રોત્સાહન;
- પર્યાવરણીય સ્વચ્છતાની જાળવણી સહિત ઘન અને પ્રમોશન અને સંચાલન પ્રવાહી કચરો અને જાહેર ઉપદ્રવ નિવારણ.

(iii) ગ્રામ પંચાયતે લાભાર્થીઓની કોઈપણ યાદી અથવા યોજનાઓ અથવા કાર્યક્રમોની અગ્રતા સંબંધિત ગ્રામસભાની કોઈપણ ભલામણોને બાદ કરવી કે નકારવી જોઈએ નહીં જ્યાં સુધી તે ગ્રામસભાના વિસ્તાર સાથે સંબંધિત હોય, સિવાય કે તે કોઈ કારણસર મીટિંગમાં નિર્ણય લે. લેખિતમાં નોંધવું જોઈએ કે આવી ભલામણો અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ સ્વીકાર્ય અથવા અમલ કરવા યોગ્ય નથી અથવા કોઈપણ નિયમ, આદેશ અથવા દિશા નીચે મુજબ છે:

પરંતુ જો ગ્રામ પંચાયત નક્કી કરે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા કોઈપણ નિયમ, આદેશ અથવા નિર્દેશ હેઠળ કોઈપણ ભલામણો સ્વીકાર્ય અથવા અમલમાં મૂકવા યોગ્ય નથી, તો તેનો નિર્ણય ગ્રામસભાની આગામી બેઠકમાં મૂકવા માટે તરત જ જણાવવામાં આવશે.

1.2 ગ્રામ પંચાયતની ફરજો તબદીલ કરી

(i) ગ્રામ પંચાયત કરશે-

- હાથ ધરવોરોજગાર સર્જન સંબંધિત યોજનાઓ સહિત કોઈપણ યોજનાનો અમલ, તેને સોંપવામાં આવેલ કોઈપણ સંસ્થા અથવા સંસ્થાના કોઈપણ અધિનિયમ અથવા સંચાલનની કામગીરી અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા રાજ્યની મંજૂરી સાથે અન્ય કોઈ સત્તા દ્વારા તેના પર સોંપવામાં આવે છે સરકાર;
- સાર્વજનિક ઉપયોગિતાના કોઈપણ કાર્યનું સંચાલન અથવા જાળવણી અથવા તેમાં નિહિત અથવા તેને સંચાલન અને નિયંત્રણ માટે સ્થાનાંતરિત કોઈપણ સંસ્થા;

- રાજ્ય સરકાર, આદેશ દ્વારા, તેને સ્થાનાંતરિત કરી શકે છે અથવા તેને સોંપી શકે છે અથવા સમયાંતરે તેને સોંપી શકે છે તેવા અન્ય કાર્યો કરવા.
- (ii) જો રાજ્ય સરકાર એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે કે ગ્રામ પંચાયતે તેને સોંપવામાં આવેલ અથવા તેના પર સોંપાયેલ અથવા સોંપવામાં આવેલ કોઈપણ કાર્યોની કામગીરીમાં સતત ક્ષતિ દર્શાવી છે, તો રાજ્યસરકાર, તેના કારણો નોંધ્યા પછી, આવી ગ્રામ પંચાયતમાંથી આવી કામગીરી પાછી ખેંચી શકે છે અને પુનઃચિત ગ્રામ પંચાયત ચૂંટાઈને કામ કરવાનું શરૂ ન કરે ત્યાં સુધી અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી મધ્યવર્તી પંચાયતને આવી કામગીરી સોંપી અથવા સોંપી શકે છે.

1.3 ગ્રામ પંચાયતની નિયમનકારી ફરજો

- (i) નિયત કરી શકાય તેવી શરતોને આધીન, ગ્રામ પંચાયત તેના અધિકાર ક્ષેત્રમાં રહેશે-
 - નવું માળખું અથવા નવી ઇમારત અથવા કોઈપણ માળખાના વધારા માટે પરવાનગી મેળવો અથવા બિન આયોજિત વૃદ્ધિ અટકાવવા અને વાતાવરણનું રક્ષણ કરવા માટેનું નિર્માણ;
 - આ અધિનિયમ હેઠળ વસૂલવાપાત્ર કર, દરો અથવા ફીનું મૂલ્યાંકન, લાદવું અને એકત્રિત કરવું;
 - ચાલતા વેપારની નોંધણી કરો સિવાય કે આવા વેપાર અથવા આવા વેપારની નોંધણી પર પ્રતિબંધ ન હોય અત્યારે અમલમાં છે તે કોઈપણ અન્ય કાયદા હેઠળ;
 - મોટર વાહન અધિનિયમ હેઠળ નોંધણી કરાવવા માટે જરૂરી વાહન સિવાયના અન્ય વાહનની નોંધણી કરો
 - સિંચાઈ માટે સ્થાપિત અને વ્યાપારી હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાતા મોટર સંચાલિત પંપ સેટ સાથે ફીટ કરેલા છીછરા અથવા ઊંડા ટ્યુબ-વેલની નોંધણી કરો;
 - વિસ્તારમાં થતા જન્મ અને મૃત્યુની નોંધણી કરો;
 - સ્થાપિત ગ્રામ પંચાયત ફંડનું નિયંત્રણ, સંચાલન અને વહીવટ હાથ ધરો આ કાયદા હેઠળ;
 - ગ્રામ પંચાયતના કર્મચારીઓ પર વ્યાયામ નિયંત્રણ;
 - પીડિત, નિરાધાર અને અશક્ત લોકોની રાહત માટે પગલાં અપનાવો;
 - પાણીનો ભરાવો અટકાવવા અને વરસાદી પાણીના નિકાલની જોગવાઈ કરવી;
 - રોગચાળાના ફેલાવાને નિયંત્રિત કરવા માટે નિવારક પગલાં લેવા;
 - કોઈપણ મકાન અથવા તેમાં રહેલી અન્ય મિલકતનું રક્ષણ અને સમારકામ હાથ ધરવું;
 - ફેરી ઘાટની સ્થાપના કરો અને ફેરીનું સંચાલન અને નિયંત્રણ કરો;
 - સ્મશાન અને સ્મશાનભૂમિની સ્થાપના અને જાળવણી;
 - ખાવાના સ્થળોને નિયંત્રિત કરો અને આરોગ્યપ્રદ પ્રથાઓ લાગુ કરો;
 - સ્ટ્રીટ લાઈટિંગ જાળવો; અને
 - રાજ્ય દ્વારા તેને સ્થાનાંતરિત અથવા તેના પર સોંપવામાં આવે તેવા અન્ય કાર્યો કરવા સરકાર.

1.4 ગ્રામ પંચાયતની પૂરક ફરજો

ગ્રામ પંચાયત પાસે જીવનની ગુણવત્તા સુધારવા માટે પગલાં લેવાની સત્તા હશે અને ઉપરોક્ત જોગવાઈની સામાન્યતાના પૂર્વગ્રહ વિના, યોજનાઓ હાથ ધરશે અને અપનાવશે સંબંધિત પગલાં -

- વિકાસ યોજના તૈયાર કરવામાં લોકોની ભાગીદારી અને લોકોમાં જાગૃતિવિકાસમાં તેમની ભૂમિકા પર;
- વિકાસ કાર્યોના અમલીકરણના તમામ તબક્કામાં લોકોની ભાગીદારી;
- લોકો માટે આજીવિકાની તકોમાં વૃદ્ધિ;
- સામૂહિક પ્રવૃત્તિઓ માટે સ્વૈચ્છિક કાર્યકરોનું આયોજન;
- પીવું, માદક દ્રવ્યોનું સેવન, દહેજ, બાળક જેવા સામાજિક દુષણો સામે ઝુંબેશનું આયોજન કરવું લગ્ન, લિંગ ભેદભાવ, અને સ્ત્રીઓ અને બાળકો સાથે દુર્વ્યવહાર;
- વંચિત વર્ગોમાં કાયદાકીય જાગૃતિ ઊભી કરવી;
- સમુદાયની સંપત્તિની જાળવણી;
- નાગરિક જવાબદારીઓ અંગે જાગૃતિ નિર્માણ;
- સહકારી ચળવળને પ્રોત્સાહન અને સહકારી સંસ્થાઓને સમર્થન
- ખોરાકમાં ભેળસેળનું નિવારણ;
- બાયો-ગેસના વપરાશ માટે પ્રોત્સાહન;
- સ્નાન અને ધોવાના ઘાટ પ્રદાન કરવા; અને
- પ્રવાસીઓ માટે વેઈટિંગ શેડનું બાંધકામ.

2. ગ્રામ પંચાયતના સભ્યની ભૂમિકાઓ અને જવાબદારીઓ

ગ્રામ પંચાયતના ચૂંટાયેલા સભ્ય (મોટા ભાગના રાજ્યોમાં વોર્ડ સભ્ય તરીકે જાણીતા) ગ્રામ પંચાયતના વિસ્તારના સર્વાંગી વિકાસ માટે નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવવાની હોય છે. તેથી, તેણી/તેણીને ગ્રામ પંચાયતના સભ્ય તરીકેની તેણીની ફરજો અને જવાબદારીઓ વિશે સ્પષ્ટ ખ્યાલ હોવો જોઈએ. આ સંદર્ભે એક વિચાર આપવાના પ્રયાસરૂપે, ભૂમિકાઓ અને જવાબદારીઓનું નિવેદન ઉલ્લેખિત છે. આ ઉપરાંત, કેટલીક અન્ય ફરજો અને જવાબદારીઓ હોઈ શકે છે અને સમય સમય પર સૂચિમાં ઉમેરવામાં આવી શકે છે.

(a) ગ્રામ પંચાયત મતવિસ્તારના ચૂંટાયેલા સભ્ય તરીકે-

- વોર્ડ/વોર્ડ સભા વિસ્તારના લોકોના ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિ તરીકે, તેણે વિસ્તારની એકંદર પરિસ્થિતિની સંપૂર્ણ માહિતી આપવી જોઈએ, સમસ્યાઓ અને ફરિયાદોની યાદી આપવી જોઈએ, શક્ય હોય ત્યાં સુધી સમસ્યાઓનું નિરાકરણ લાવવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ. અને નિરાકરણ માટે ગ્રામ પંચાયત સાથે મુદ્દાઓ પણ ઉઠાવો. ના નિર્ણયોગ્રામ પંચાયતે લોકો સાથે નિયમિત ચર્ચા કરવી જોઈએ. એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે, તેણી/તે એવી વ્યક્તિઓના પ્રતિનિધિ પણ છે કે જેઓ હજુ સુધી મતદાર માટે લાયક નથી અથવા જેમણે ચૂંટણીમાં ભાગ લીધો નથી.

(b) ગ્રામ પંચાયતના ચૂંટાયેલા સભ્ય તરીકે, સ્થાનિક સ્વરાજ્ય-

- અન્ય સભ્યો સાથે સ્થાનિક સરકાર તરીકે ગ્રામ પંચાયતની રચના કરવી, સામાન્યની ચર્ચામાં ભાગ લેવો. ગ્રામ પંચાયતની બેઠક, ગ્રામજનોને વોર્ડ સભાની બેઠકોમાં ભાગ લેવા પ્રોત્સાહિત કરવા, ગ્રામ પંચાયત દ્વારા તેણીને સોંપવામાં આવેલી જવાબદારીઓ નિભાવવા, લોકોને સંસાધન એકત્રીકરણ માટે સમજાવવા વગેરે.

(c) વોર્ડ સભાની બેઠકના પ્રમુખ તરીકે-

- ગ્રામ પંચાયતના અધ્યક્ષ અને ઉપાધ્યક્ષની ગેરહાજરીમાં વોર્ડ સભાની બેઠકની અધ્યક્ષતા કરવી

(d) સ્થાયી સમિતિના સભ્ય તરીકે-

- સ્થાયી સમિતિની બેઠકોમાં હાજરી આપવી અને ચર્ચામાં ભાગ લેવો; ગ્રામ પંચાયતના સંદર્ભમાં સ્થાયી સમિતિમાં લેવામાં આવેલી યોજનાઓના સંદર્ભમાં તેણી/તેના વિસ્તારની સ્થિતિની સમીક્ષા કરવામાં યોગ્ય ભૂમિકા ભજવવા માટે સમસ્યાઓના ઉકેલની ઓળખ અને યોગ્ય યોજનાઓની પસંદગી અને કામો/યોજનાઓના અમલીકરણ સમયે જરૂરી આધાર આપવા માટે.

(e) ગ્રામ પંચાયત વિકાસ યોજના (GPDP) ની તૈયારી માટે GP પ્લાનિંગ ફેસિલિટેશન ટીમ (GPPFT) ના સભ્ય તરીકે -

- વોર્ડ/વોર્ડ સભા વિસ્તારમાં ગ્રામ પંચાયત વિકાસ યોજના (GPDP) ની તૈયારી માટે યોગ્ય વાતાવરણ ઉભું કરવામાં નેતૃત્વ પૂરું પાડવું; પડોશી બેઠકો ગોઠવવા; સહભાગી પ્રક્રિયામાં પ્રાથમિક માહિતીના સંગ્રહ અને સંકલનની વ્યવસ્થા કરવી; ગ્રામ પંચાયતની વર્કશોપમાં પરિસ્થિતિની સમીક્ષા, સમસ્યાઓ અને સંભાવનાઓનું પૃથ્થકરણ કરવા માટેની ચર્ચામાં ભાગ લેવા અને GPDP ની તૈયારીમાં જરૂરી સહયોગ આપવો.

(f) ગ્રામ આરોગ્ય સ્વચ્છતા અને પોષણ સમિતિના પ્રમુખ તરીકે-

- જાહેર આરોગ્ય, સ્વચ્છતા, પોષણ વગેરે વિશે જાગૃતિ ઉભી કરવા અને તેની પ્રગતિ પર દેખરેખ રાખવા માટે જરૂરી પગલાં લેવા.

(g) શાળા વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્ય તરીકે-

- શાળા છોડી દેતા અટકાવવા, માતાપિતા-શિક્ષક સંગઠનોને મજબૂત કરવા, શિક્ષણ માટે જરૂરી માળખાકીય સુવિધાઓના વિકાસ માટે જરૂરી પહેલ કરવી; મધ્યાહન ભોજન કાર્યક્રમની ગુણવત્તા પર દેખરેખ રાખવી અને આ વિસ્તારમાં શિક્ષણના ધોરણને સુધારવા માટે પહેલ કરવી.

(h) સ્થાનિક આપત્તિ વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્ય તરીકે-

- આપત્તિઓ સામે લડવા માટે યોજનાની તૈયારી; કોઈપણ આપત્તિના કિસ્સામાં, બચાવ અને પુનર્વસન માટે પહેલ કરવી; અસરગ્રસ્ત પરિવારો માટે રાહતની વ્યવસ્થા માટે પહેલ કરવી; કોઈપણ આપત્તિની આશંકાના કિસ્સામાં જાગૃતિ કાર્યક્રમો હાથ ધરવા.

(i) આંગણવાડી કેન્દ્ર માટે દેખરેખ સમિતિના પ્રમુખ તરીકે-

- AWC ના કામોની નિયમિત દેખરેખ રાખવી; તમામ લાભાર્થીઓને ધોરણો મુજબ તમામ લાભો મળે તેની ખાતરી કરવા; મોનીટર કરવા માટે AWC ની ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને કોઈપણ ખામીના કિસ્સામાં, જરૂરી પગલાં લેવા.

(j) ગ્રામ્ય પાણી અને સ્વચ્છતા સમિતિ (VWSC) ના સભ્ય તરીકે -

- ગ્રામ પંચાયતને સોંપવામાં આવેલ પાઈપવાળા પાણી પુરવઠા પ્રોજેક્ટના સંચાલન માટે પહેલ કરવી; પાણીનો બગાડ અટકાવવા પહેલ કરવી; પીવાના પાણીના પરીક્ષણ માટે પ્રયોગશાળાઓની સેવાઓનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવો; પીવાના પાણીના સ્ત્રોતોને પ્રદૂષણ મુક્ત રાખવા માટે પહેલ કરવી.

(k) ગ્રામ્ય સ્તરે બાળ સુરક્ષા સમિતિના પ્રમુખ તરીકે-

- વોર્ડ વિસ્તારમાં બાળકોના અધિકારો અંગે જાગૃતિ લાવવા; બાળ મજૂરી, બાળ લગ્ન, શોષણ વગેરે સામે પહેલ કરવી. તેણી/તેણે ગ્રામ પંચાયતને બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ બનાવવા માટે પણ પહેલ કરવી જોઈએ.

(l) બ્લોક કાઉન્સિલના સભ્ય તરીકે-

- બ્લોક કાઉન્સિલની બેઠકોમાં હાજરી આપવા અને ચર્ચામાં ભાગ લેવા માટે; મધ્યવર્તી પંચાયતની યોજનામાં યોજનાઓનો સમાવેશ કરવા માટેની દરખાસ્ત શરૂ કરવી જે ગ્રામ પંચાયત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી શકતી નથી.

(m) ગ્રામ શિક્ષણ સમિતિની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્ય તરીકે-

- શાળા છોડી દેતા અટકાવવા; શિક્ષણ માટે ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર સુધારવા માટે પહેલ કરવી; મધ્યાહન ભોજન યોજનાની ગુણવત્તા પર દેખરેખ રાખવા અને શિક્ષણના ધોરણમાં સુધારો કરવા માટે પહેલ કરવી.

3. ગ્રામ પંચાયતોમાં વ્યક્તિગત ચૂંટાયેલા સભ્યોના અધિકારો

ચૂંટાયેલા પંચાયત સભ્યોના અધિકારો નીચે મુજબ છે.

- પંચાયતના ચૂંટાયેલા સભ્યોની મુખ્ય જવાબદારી ઘટકોનું પ્રતિનિધિત્વ કરવાની છે.
- તેઓએ પંચાયત વિસ્તારમાં જાહેરમાલ સામાન અને સેવાઓ પૂરી પાડવા માટેના કાર્યક્રમો ના આયોજન અને અમલી કરણમાં સામેલ થવું અને સક્રિય પાણે ભાગ લેવો પડશે.
- પંચાયતના દરેક સભ્યને પંચાયતના વહીવટી અધિકાર ક્ષેત્રમાં આવતી બાબતો અંગે ગ્રામ પંચાયત અને સ્થાયી સમિતિની બે ઠકમાં ઠરાવ લાવવાનો અધિકાર છે.
- યોગ્ય નોટિસ આપ્યા બાદ તેજે પંચાયત માં સભ્ય છે તેના રેકર્ડ સુધી પહોંચશે.
- લોકોની જરૂરિયાતો અંગે અથવા કામને લગતી કોઈ પણ સમસ્યાઓ અને સમસ્યાઓ વિશે અથવા જાહેર મહત્વની બાબતો અંગે પંચાયતનું ધ્યાન દોરવું.
- જ્યારે અને જ્યાં માંગવામાં આવે ત્યારે સંબંધિત વોર્ડની વોર્ડ સભાની અધ્યક્ષતા કરો.
- સભ્યોને પંચાયતની બેઠકોની કાર્યવાહીની નકલો આપવાનો અધિકાર છે
- સભ્યો પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તેઓ તેમના મત વિસ્તારમાં હાથ ધરાયેલા કાર્યોમાં સ્વ-સહાયની ભાવના કેળવે અને જાહેર યોગદાન અથવા સ્વૈચ્છિક શ્રમ એકત્ર કરે.
- તેઓ કામોના અમલીકરણમાં કોઈ પણ ખામી અને ફરજ બજાવવામાં કોઈ પણ અધિકારીની કોઈ પણ બેદરકારી પંચાયતના ધ્યાન પર લાવી શકે છે.

4. ગ્રામ પંચાયત પ્રમુખના સરપંચ/પ્રમુખની ફરજો અને જવાબદારીઓ

ગ્રામ પંચાયત સરપંચની ફરજો અને જવાબદારીઓ નીચે મુજબ છે

- આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય પંચાયત અધિનિયમો અને નિયમ મોહે ઠળ તેમને/તેણીને આપવા માં આ વેલી ફરજો બજાવો.
- જી. પી. નીતમામ એક્ઝિક્યુટિવ સત્તાઓ તેના/તેણી ની પાસે હોય છે.
- ગ્રામ પંચાયત ની બેઠકો બોલાવવી અને તેની બેઠકોની અધ્યક્ષતા કરવી.
- ગ્રામ પંચાયત અથવા કોઈ પણ સ્થાયી સમિતિના ઠરાવોના અમલીકરણના હેતુ સર પંચાયત સચિવ/કાર્યપાલક અધિકારી પર વહીવટી નિયંત્રણનો ઉપયોગ કરો.
- ગ્રામ પંચાયતના કર્મચારીઓની કામગીરી પર વહીવટી દેખરેખ અને નિયંત્રણનો ઉપયોગ કરવો.

- સ્થાનિક સમુદાયને આર્થિક અને પર્યાવરણીય રીતે ટકાઉ રીતે ગ્રામ પંચાયત સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવાનો પ્રયાસ કરો.
- ગ્રામ પંચાયતના રેકોર્ડની જાળવણી સહિત ગ્રામ પંચાયતના નાણાકીય અને વહીવટી વહીવટ માટે સામાન્ય જવાબદારી ધરાવો.
- જગ્યા ખાલી થયાની તારીખથી સમયની અંદર ઉપ-સરપંચની ચૂંટણી માટે વ્યવસ્થા કરવી.
- ગ્રામ પંચાયતના રેકોર્ડની સંપૂર્ણ એક્સેસ રાખો.
- ગ્રામ પંચાયત વતી, સરપંચ કરાર સંબંધિત દસ્તાવેજોનો અમલ કરે છે.
- તેણી/તે ની કામગીરીનું નિયંત્રણ અને દેખરેખ રાખે છે ગ્રામ પંચાયતના કર્મચારીઓ.
- અધ્યક્ષની ગેરહાજરીમાં, ઉપાધ્યક્ષે આવી ફરજો બજાવવાની હોય છે.

5. ગ્રામ પંચાયતોને સોંપાયેલ ચોક્કસ ભૂમિકાઓ

ગ્રામ પંચાયતોને મોટી સંખ્યામાં ફલેગશિપ પ્રોગ્રામ્સ/યોજનાઓ જેમ કે (1) સમગર શિખા અભિયાન, (2) મધ્યાહન ભોજન, (3) પોષણ અભિયાન/ ICDS, (4) બેટી બચાવો બેટીના અમલીકરણમાં ચોક્કસ ભૂમિકાઓ સોંપવામાં આવી છે. પાડો / રાજ્ય વિશિષ્ટ યોજના, (5) જલજીવન મિશન, (6) પ્રધાન મંત્રી કૃષિ સિચાઈ યોજના, (7) સ્વચ્છ ભારત મિશન – ગ્રામીણ (SBM-G), (8) મહાત્મા ગાંધી રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ રોજગાર ગેરંટી યોજના, (9) રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ આજીવિકા મિશન, (10) અંત્યોદય અન્ન યોજના, (11) પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના, (12) દીન દયાલ ઉપાધ્યાય ગ્રામીણ કૌશલ્ય યોજના, (13) પશુધન યોજના, (14) મત્સય યોજના, (15) રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય મિશન, (16) જનની સુરાખા યોજના, (17) પ્રધાનમંત્રી માતૃ વંદના યોજના, (18) આયુષ્માન ભારત/ રાજ્ય વિશિષ્ટ યોજના, (19) રાષ્ટ્રીય બાયોગેસ અને ખાતર વ્યવસ્થાપન કાર્યક્રમ, (20) પ્રધાન મંત્રી ઉજ્જવલા યોજના, (21) દીન દયાલ ઉપાધ્યાય ગ્રામ જ્યોતિ યોજના અને (22) રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાય કાર્યક્રમ.

6. ગ્રામ પંચાયતની સ્થાયી સમિતિઓના અધ્યક્ષ

સ્થાયી સમિતિઓના સભ્યોમાં, નાણા અને આયોજન સ્થાયી સમિતિ સિવાય, વધુ ચાર સ્થાયી સમિતિઓ છે જેમાં ચાર સભ્યો કાર્ય કરી શકે છે. અધ્યક્ષો. સ્થાયી સમિતિઓના અધ્યક્ષોએ બેઠક બોલાવવાની રહેશે નિયમિત ધોરણે સ્થાયી સમિતિઓ અને ક્ષેત્રવાર યોજના અને બજેટ તૈયાર કરો. આ ઉપરાંત, તેણી/તેણે ગ્રામ પંચાયતની સામાન્ય સભા સમક્ષ સ્થાયી સમિતિનો અહેવાલ મૂકવો પડશે.

7. ગ્રામ પંચાયતોમાં વિરોધ પક્ષના નેતા

ગ્રામ પંચાયતના વિપક્ષી સભ્યોમાંથી એક વિપક્ષના નેતા તરીકે કામ કરશે. તેણી/તે નાણાં અને આયોજન સ્થાયી સમિતિના સભ્ય પણ હશે.

સ્થાયી સમિતિઓના સભ્યોમાં, નાણા અને આયોજન સ્થાયી સમિતિ સિવાય, વધુ ચાર સ્થાયી સમિતિઓ છે જેમાં ચાર સભ્યો કાર્ય કરી શકે છે. અધ્યક્ષો. સ્થાયી સમિતિઓના અધ્યક્ષોએ બેઠક બોલાવવાની રહેશે નિયમિત ધોરણે સ્થાયી સમિતિઓ અને ક્ષેત્રવાર યોજના અને બજેટ તૈયાર કરો. આ ઉપરાંત, તેણી/તેણે ગ્રામ પંચાયતની સામાન્ય સભા સમક્ષ સ્થાયી સમિતિનો અહેવાલ મૂકવો પડશે.

8. મધ્યવર્તી પંચાયત (બ્લોક પંચાયત) ની સત્તાઓ અને કાર્યો

8.1 બ્લોક પંચાયત એ ગ્રામીણ ભારતમાં સ્થાનિક સ્વરાજ્યનું બીજું અથવા મધ્યવર્તી સ્તર છે. મધ્યવર્તી પંચાયતો જિલ્લાના બ્લોક સાથે સહ-ટર્મિનસ છે. આ મધ્યવર્તી પંચાયતોને બ્લોક પંચાયત, પંચાયત સમિતિઓ અને મંડળ પરિષદો વગેરે તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે, બ્લોક પંચાયતમાં વિસ્તાર અને વસ્તીના આધારે ગ્રામ પંચાયતોનો સમાવેશ થાય છે. બ્લોક પંચાયતની સરેરાશ વસ્તી 35,000 થી 1,00,000 ની વચ્ચે હોય છે. - દરેક બ્લોક પંચાયતને પ્રાદેશિક મતવિસ્તારમાં વિભાજિત કરવામાં આવી છે. બ્લોક પંચાયત હેઠળની દરેક ગ્રામ પંચાયત એક સભ્યને સીધી બ્લોક પંચાયતમાં ચૂંટે છે. ગ્રામ પંચાયત સરપંચ અથવા પ્રધાન બ્લોક પંચાયતોના હોદ્દેદાર સભ્યો છે. આ સભ્યોની સમિતિને બ્લોક પંચાયત કહેવામાં આવે છે.

8.2 બ્લોક પંચાયતના સામાન્ય કાર્યો

બ્લોક પંચાયતનું મુખ્ય કાર્ય તેના અધિકારક્ષેત્રમાં વિવિધ ગ્રામ પંચાયતોની પ્રવૃત્તિઓનું સંકલન કરવાનું છે. તેણે તેના અધિકારક્ષેત્રના લોકોમાં સ્વ-સહાય અને પહેલની ભાવના કેળવવી પડશે અને જીવનધોરણ વધારવા માટે કામ કરવું પડશે. બ્લોક પંચાયત પણ ગ્રામ પંચાયતોના કામની દેખરેખ રાખે છે અને તેની કામગીરી સુધારવા માટેના પગલાં સૂચવે છે. તે વિકાસ કાર્યક્રમોના અમલીકરણ માટે સમર્થન આપે છે. બ્લોક પંચાયતના સામાન્ય કાર્યો નીચે મુજબ છે.

- સંબંધિત અધિનિયમ હેઠળ અથવા સરકાર અથવા જિલ્લા પંચાયત દ્વારા તેને સોંપવામાં આવેલી યોજનાઓના સંદર્ભમાં વાર્ષિક યોજનાઓ તૈયાર કરવી અને તેને જિલ્લા યોજના સાથે એકી કરણ માટે જિલ્લા પંચાયત ને સબમિટ કરવી.

- તમામ ગ્રામ પંચાયતોની વાર્ષિક યોજનાઓ ની વિચારણા અને એક ત્રીકરણ અને એકીકૃત યોજના જિલ્લા પંચાયત ને સુપરત કરવી.
- બ્લોકનું વાર્ષિક બજેટ તૈયાર કરવું અને જિલ્લા પંચાયત ને નિયત સમયમાં સબમિટ કરવું.
- આવાકાર્યો કરવા અને સરકાર અથવા જિલ્લા પંચાયત દ્વારા તેને સોંપવામાં આવે તે વાકાર્યો કરવા.
- કુદરતી આફતોના પીડિતો ને રાહત આપવી.
- બ્લોક સ્તરે સરકારી અને બિન-સરકારી એમ બંને પ્રકારની ટેકનિકલ કુશળતા અને ગ્રામ પંચાયતો ને ટેકનિકલ સેવાઓ પૂરી પાડે છે.
- રાજ્ય અને રાષ્ટ્રીય નીતિઓ અનુસાર તેમાં સ્થાનાંતરિત સંસ્થાઓ અને યોજના ઓનું સંચાલન કરો

8.3 બ્લોક પંચાયતના ક્ષેત્રીય કાર્યો

બ્લોક પંચાયતને કૃષિ, પશુપાલન, મત્સ્યોદ્યોગ, પ્રાથમિક શિક્ષણ અને ગ્રામીણ આરોગ્ય વગેરેના વિકાસ માટેની યોજનાઓ તૈયાર કરવા અને અમલમાં મૂકવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવે છે.

8.4 બ્લોક પંચાયતના પ્રમુખની ફરજો અને જવાબદારીઓ

બ્લોક પંચાયતના પ્રમુખની ફરજો અને જવાબદારીઓ નીચે મુજબ છે

- બ્લોક પંચાયત ની કારોબારી સત્તા પ્રમુખપાસે હોય છે.
- પ્રમુખ બ્લોક પંચાયતની તમામ બેઠકો બોલાવે છે અને અધ્યક્ષતા કરે છે અને તે સ્થાયી સમિતિઓની પણ અધ્યક્ષતા કરે છે જેના તેઓ અધ્યક્ષ છે.
- બ્લોક પંચાયતના ઠરાવોના અમલીકરણના હેતુઓ માટે તાલુકા વિકાસ અધિકારી પર વહીવટી નિયંત્રણનો ઉપયોગ કરો.
- ઓફિસના તમામ રેકોર્ડની સંપૂર્ણ એક્સેસ રાખો.
- કટોકટીના કિસ્સામાં રાષ્ટ્રપતિ તાલુકા વિકાસ અધિકારી સાથે પરામર્શ કરીને સામાન્ય જનતાની સેવા અથવા સલામતી માટે જો જરૂરી હોય તો કોઈપણ કાર્યના અમલ માટે નિર્દેશ આપી શકે છે. પરંતુ તેણે આવી કાર્યવાહીની જાણ તાલુકા પંચાયતને તેની આગામી બેઠકમાં કરવાની રહેશે.
- તાલુકા પંચાયત દ્વારા ચલાવવામાં આવતા કામો, પ્રમુખ દ્વારા નિરીક્ષણ અને તપાસ કરવામાં આવે છે.

9. જિલ્લા પંચાયત/જિલ્લા પરિષદની સત્તાઓ અને કાર્યો

9.1 જિલ્લા પંચાયત પંચાયતી રાજ વ્યવસ્થાના ત્રિ-સ્તરીય માળખાની સર્વોચ્ચ સંસ્થાની રચના કરે છે. મોટાભાગના રાજ્યોમાં જિલ્લા કક્ષાની પંચાયતને જિલ્લા પરિષદ કહેવામાં આવે છે. જિલ્લા પંચાયત જિલ્લા

સાથે સહ ટર્મિનસ છે. દરેક જિલ્લા પંચાયત અનેક પ્રાદેશિક મતવિસ્તારોમાં વિભાજિત છે. જિલ્લા પરિષદના પ્રાદેશિક મતવિસ્તારની સંખ્યા જિલ્લાના તાલુકાની સંખ્યા જેટલી છે. તમામ તાલુકા પંચાયતોના પ્રમુખો પણ જિલ્લા પરિષદ ના હોદ્દેદાર સભ્યો છે. કેટલાક રાજ્યોમાં વિધાનસભાના સભ્ય (MLA) અને મતવિસ્તારના સભ્ય (MP) પણ હોદ્દેદાર સભ્યો છે. આ સભ્યોની સમિતિ ને જિલ્લા પરિષદ કહેવામાં આવે છે.

9.2 જિલ્લા પરિષદ ના સામાન્ય કાર્યો

તે તેના અધિકારક્ષેત્રમાં આવતી અન્ય પંચાયતોની પ્રવૃત્તિઓનું સંકલન કરે છે. અમુક રાજ્યોમાં જિલ્લા પરિષદ તાલુકા પંચાયતોના બજેટને પણ મંજૂરી આપે છે. જિલ્લા પરિષદ ના સામાન્ય કાર્યો નીચે મુજબ છે.

- તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામપંચાયતો સાથેસં પૂર્ણદિ ખરેખર અને સંકલન અને જિલ્લા સ્તરે વિકાસ યોજના ઓનુંએકી કરણ.
- મનરેગા અને અન્ય યોજનાઓના સંદર્ભમાં વાર્ષિક કાર્ય યોજનાઓને અંતિમ સ્વરૂપ આપવું.
- રાજ્ય સરકાર દ્વારા સૂચિત વિવિધ વિભાગોના જિલ્લા સ્તરના અધિકારીઓ ની નિયંત્રણ સત્તા.
- સામુદાયિક અસ્કયામતોની જાળવણી તેમાં નિહિત અથવા તે સમયની સરકાર અથવા કોઈપણ સ્થાનિક સત્તા વાળા ઓઅથવા સંસ્થા દ્વારા તેને ટ્રાન્સફર કરવા માં આવે છે.
- તમામ તાલુકામાં વિવિધવસ્તુઓ હેઠળ પ્રાપ્ત પરિણામોની સમીક્ષા કરો
- યોજનાઓ, પ્રોજેક્ટ્સ, યોજનાઓ અથવા અન્ય કાર્યોના અમલીકરણ ને સુરક્ષિત કરોકાંતોફક્ત વ્યક્તિગત બ્લોક સાથે સંબંધિત અથવા જિલ્લામાં બેઅથવા વધુમાટે સામાન્ય.
- કોઈપણવિકાસકાર્યક્રમનેલગતીસત્તાઓઅનેકાર્યોનોવ્યાયામઅનેઅમલકરવોજેસરકારતેનેઆપેલઅથવાતેનેસોં પવામાંઆવેલસૂચનાદ્વારાકરીશકે.
- જિલ્લા માં વિકાસ લક્ષી પ્રવૃત્તિ ઓઅને સેવા ઓનીજાળવણી સંબંધિતત મામબાબતો પર સરકારને સલાહ આપો, પછી ભલેતેપીઆરઆઈદ્વારાહાથધરવામાંઆવેકેસરકારદ્વારા.

9.3 જિલ્લા પરિષદ ના ક્ષેત્રીય કાર્યો

જિલ્લા પરિષદ, મોટાભાગે, સંકલન અને સુપરવાઈઝરી કાર્યો કરે છે. જિલ્લા પરિષદ વિવિધ વિકાસ યોજનાઓના અમલીકરણ સંદર્ભે સરકારને જરૂરી સલાહ આપે છે.

9.4 જિલ્લા પંચાયતના અધ્યક્ષની ફરજો અને જવાબદારીઓ

જિલ્લા પંચાયતના અધ્યક્ષની ફરજો અને જવાબદારીઓ નીચે મુજબ છે

- જિલ્લા પંચાયત ના અધ્યક્ષ જિલ્લા પંચાયત અને સ્થાયી સમિતિઓ ની તમામ બેઠકોબોલા વેછે અને અધ્યક્ષતા કરે છે જેના તે ઓઅધ્યક્ષ છે.
- જિલ્લા પંચાયતનાતમા મરેકર્ડ સુધી પહોંચવું.
- પરીક્ષા અને અવલોકન માટે મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારી અથવા જિલ્લા પંચાયતના અન્ય અધિકારી ઓ પાસે થીકોઈપણરેકોર્ડ, નિવેદન, દસ્તા વેજ મંગા વીશકે છે.
- જિલ્લા પંચાયત અથવા તેની સ્થાયી સમિતિઓ ના અમલીકરણના ઠરાવોઅંગે મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારીને નિર્દેશો જારીકરો.
- સરકાર સાથે જિલ્લા નેલગતા મુખ્ય મુદ્દાઓ ઉઠાવોજ્યાં સરકાર દ્વારા તાત્કાલિક હસ્તક્ષેપજ રૂરી છે.

પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓને સશક્ત બનાવવા માટે પંચાયતી રાજ મંત્રાલય દ્વારા સુધારા/પહેલ

1. પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓના ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓની સતત ક્ષમતા નિર્માણ અને તાલીમ માટેની જોગવાઈ

પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓ (PRIs) ની ક્ષમતા નિર્માણ અને તાલીમ (CB&T) એ પંચાયતી રાજ મંત્રાલયના મુખ્ય આદેશોમાંનું એક છે. આથી, મંત્રાલયની શરૂઆતથી જ વિવિધ યોજનાઓ હેઠળ પર્યાપ્ત CB&T દ્વારા પીઆરઆઈને સક્ષમ અને સશક્તિકરણ તરફના રાજ્ય સરકારોના પ્રયાસોને સમર્થન આપી રહ્યું છે. આ માટે, મંત્રાલય રાષ્ટ્રીય ગ્રામ સ્વરાજ અભિયાન (RGSA)ની કેન્દ્રિય પ્રાયોજિત યોજનાનો અમલ કરી રહ્યું છે.

RGSA નું અમલીકરણ 2018-19 થી પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓ (PRIs) ને મજબૂત બનાવવાના મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય સાથે સાતત્યપૂર્ણ વિકાસ લક્ષ્યાંકો (SDGs) ને હાંસલ કરવા માટે છે. ચૂંટાયેલા

પ્રતિનિધિઓ (ERs) ને તેમની ચૂંટણીના છ મહિનાની અંદર અને તેમની ચૂંટણીના 2 વર્ષની અંદર રિફ્રેશર તાલીમ આપવાની જોગવાઈ છે. ગવર્નન્સ મિકેનિઝમ બદલાઈ રહ્યું હોવાથી, મંત્રાલય PRIs ના પરંપરાગત ક્ષેત્રો સિવાય, વિવિધ ઉભરતા વિસ્તારોમાં પણ તાલીમ આપી રહ્યું છે. અન્ય વ્યાપક તાલીમ ક્ષેત્રોમાં સ્થાનિક સ્વ-શાસન, પંચાયત ફાઇનાન્સ સહિત પબ્લિક ફાઇનાન્સ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ (PFMS), ઓન સોર્સ રેવન્યુ (OSR) જનરેશન, ઇ-ગ્રામસ્વરાજ, ઓનલાઈન ઓડિટ, સસ્ટેનેબલ ડેવલપમેન્ટ ગોલ્સ (LSDGs)નું સ્થાનિકીકરણ, ખાસ કરીને 9 થીમ્સનો સમાવેશ થાય છે. પંચાયતના સંબંધિત સ્તરે સંકલિત પંચાયત વિકાસ યોજનાઓની તૈયારી, SDGs પ્રાપ્ત કરવા માટે ઓળખવામાં આવેલા અંતર અને અનુભવાયેલી જરૂરિયાતોના આધારે.

2. પીપલ્સ પ્લાન કેમ્પેઈન (PPC)

ગ્રામ પંચાયતવિકાસ યોજના (GPDP) તૈયારી પ્રક્રિયામાં સક્રિય લોકોનીભાગીદારીને વેગઆપવા માટે, 2018 થી પીપલ્સ પ્લાન ઝુંબેશ (PPC) શરૂ કરવામાં આવી છે. PPC એ સમુદાય, ચૂંટા યેલા પ્રતિનિધિઓ, સંબંધિત લાઇનના મંત્રાલયો/વિભાગોના ફાઇનાન્સ કાર્યકરો, સ્વ-સહાયજૂથો

(SHGs), સમુદાય નિર્માણ સંસ્થાઓ (CBOs) ની સ્વૈચ્છિક સંડોવણીસાથે ઝુંબેશમોડ માંસહભાગી પંચાયત વિકાસ યોજના ઓની તૈયારી ની ખાતરી કરવા માટેએ કઅસરકાર કવ્યૂહરચના છે.) અને અન્ય સંબંધિત હિસ્સેદારો.

3. પંચાયતનું ડિજિટલાઈઝેશન - સ્થાનિક સ્તરે સુશાસન તરફની પહેલ

- લઘુત્તમ સરકાર ના મુખ્ય સૂત્ર ને અનુરૂપસ્થાનિક વહી વટમાં પારદર્શિતા, કાર્ય ક્ષમતા અને જવાબદારી સુનિશ્ચિત કરવા માટે કોમ્પ્યુટરાઈઝેશન અને માહિતી ટેકનોલોજી નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ સ્થાનિક સ્તરે પણ મહત્તમ શાસન
- eGramSwaraj વર્ક આધારિત એકા ઉન્ટિંગ સોફ્ટવેર એપ્રિલ 2020 થી કાર્યરત છે.

- ઈ ગ્રામસ્વરાજ તમામ આયોજન અને હિસાબી જરૂરિયાતો માટે એકજ પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડે છે જે માં પંચાયત નીકામગીરી ના અન્ય વિવિધ પાસા ઓજે મકે મોનિટરિંગ, એસેટ મેનેજમેન્ટર સીદઅનેખર્ચ વગેરે નોસમા વેશથાય છે.

- મંત્રાલયે પીપલ્સ પ્લાન ઝુંબેશના મુખ્ય એજન્ડામાં લાભાર્થીની ચકાસણીનો સમાવેશ કર્યોછેઅને eGramSwaraj પર કેન્દ્ર સરકારની વિવિધ યોજનાઓ ના લાભાર્થીનીયા દીબતાવવા માટે એકઓન લાઈન સિસ્ટમ પ્રદાન કરી છે. છ કેન્દ્રીય મંત્રાલયો/વિભાગોની સોળયોજના ઓનીલા ભાર્થીની વિગતો ઈ-ગ્રામસ્વરાજ એપ્લિકેશન સાથે સંકલિત છે.

- Image download failed.eGramSwaraj-PFMS ઈન્ટરફેસ (eGSPI) પંચાયતોને ઓન લાઈન ચૂકવણી કરવા માટે ઈન્ટર ફેસઆપવામાટેહાથધરવામાંઆવ્યુંછે. સેન્ટ્રલ ફાઈનાન્સક મિશન હેઠળકરવામાં આવેલખર્ચ. eGSPI એ GPs માટે વિકેતાઓ/સેવા પ્રદાતા ઓને વાસ્ત વિકસમયની ચૂકવણી કરવા માટે નુંએક પ્રકાર નુંઈન્ટર ફેસ છે.

- ઓડિટ ઓન લાઈન પંચાયતોના નાણાકીય વ્યવસ્થા પનને મજબૂત કરવા કેન્દ્રીયના શાંપંચનાભંડોળના ઉપયોગના પારદર્શક ઓડિટ માટે એપ્લિકેશન નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

- સ્થાનિક સરકાર નિર્દેશિકા (LGD) એપ્રિલ 2018 માં રજૂ કરવામાં આવી હતી. તે તમામ વહીવટી એકમોની પ્રમાણભૂત સ્થાન નિર્દેશિકા છે, જે પંચાયતી રાજ મંત્રાલય દ્વારા નેશનલ ઈન્ફો મેટિક્સ સેન્ટર (NIC) ની મદદથી વિકસાવવામાં આવી છે, જે કોઈ પણ ફેરફાર થાય ત્યારે અપડેટ કરવા માટે એક ઓન લાઈન મિકેનિઝમ પણ પ્રદાન કરે છે. એકમોની રચના, સીમાંકન અથવા વિલીનીકરણને કારણે વહીવટી એકમો

ની સીમા. LGD નો ઉદ્દેશ્ય સ્થાનિક સરકારો અને મહેસૂલ સંસ્થાઓ ના માળખા વિશેની તમામ માહિતી ઓન લાઈન રાખવાનો છે.

- પંચાયતો દ્વારા સેવા વિતરણ : પંચાયતી રાજ મંત્રાલયે પંચાયતોને આધુનિકતા, પારદર્શિતા અને કાર્યક્ષમતાના પ્રતીકોમાં પરિવર્તિત કરવાની ફરજિયા તજવાબદારીના ભાગરૂપે અને પંચાયત સ્તરે સંકલિત ઈલેક્ટ્રોનિક સેવા વિતરણને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે, સર્વિસ પ્લસ ઉપલબ્ધક રાવ્યું છે. <http://ServiceOnline.gov.in> ઈ-પંચાયત મિશન મોડ પ્રોગ્રામ હેઠળ.

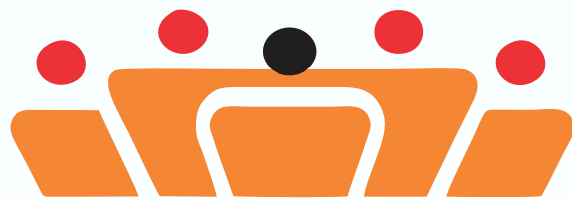
- eGramSwaraj સરકારી ઈ-માર્કેટપ્લેસ (GeM) ઈન્ટર ફેસ : પંચાયત પ્રાપ્તિમાં પારદર્શિતા લાવવા માટે, eGramSwaraj ને સરકારી ઈ-માર્કેટ પ્લેસ (GeM) સાથે સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે. આજની તારીખ સુધી માં, 12 રાજ્યો માં પાયલોટ સફળતા પૂર્વક હાથ ધરવા માં આવ્યું છે અને અન્ય રાજ્યો પાયલોટ પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવાની પ્રક્રિયામાં છે.

- "GS NIRNAY," નામની મોબાઇલ એપ્લિકેશન જેએન માટે વપરાય છે ગ્રામીણ ભારત માટે નેવિગેટ કરવા, નવીનીકરણ કરવા અને પંચાયતના નિર્ણયો ને ઉકેલવા માટેની રાષ્ટ્રીય પહેલશ રૂકરવામાં આવી છે. એપનો ઉદ્દેશ્ય ગ્રામસભા દરમિયાન ચર્ચાકરવામાં આવેલી મહત્વપૂર્ણ માહિતીની સરળ એક્સેસ પ્રદાન કરીને, તથ્યોની ચકાસણી કરીને અને પંચાયતોની કામગીરીમાં પારદર્શિતા અને કાર્યક્ષમતા વધારીને ગ્રામીણ સમુદાયો ને સશક્ત કરવાનો છે. આ એપ્લિકેશન વિકાસ દરમિયાન સરકારી પગલાંની પહોંચ, અવકાશ અને પરિણામોને વધારશે તે વીઅપેક્ષાએ અને તે પાયાનાસ્તરે 'લઘુત્તમ સરકાર, મહત્તમ શાસન' ના વિઝનને સાકાર કરવાની દિશામાં એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે.

4. સ્થાનિક ગ્રામીણ સંસ્થાઓને કેન્દ્રીયના શાકમિશનના ભંડોળના પ્રવાહમાં વધારો

- કેન્દ્રીય નાણા પંચની અનુદાનની માથાદીઠ વાર્ષિક ફાળવણી 12 માનાણા પંચમાં 3.54 થી વધીને 15 માનાણા પંચમાં 3.674 થઈ છે.
- વર્તમાન 15મું નાણાપંચ અનુદાન તમામ રાજ્યોમાં પંચાયતો અને પરંપરાગત ગ્રામીણ સ્થાનિક સંસ્થાઓના ત્રણેય સ્તરોને પ્રદાન કરવામાં આવી રહ્યું છે આમ ગ્રામ પંચાયતો સ્તરે પાયાની સેવાઓની ડિલિવરી માટે પ્રદાન કરવામાં આવતી 14મા નાણાપંચની અનુદાનમાં સુધારો કરે છે.
- 14મું નાણાપંચ અને 15મું નાણાપંચ ગ્રામીણ સ્થાનિક સંસ્થાઓના ખાતામાં સીધું જ બહાર પાડવામાં આવે છે જ્યારે અગાઉ CFC અનુદાન રાજ્ય/જિલ્લા તિજોરીઓ દ્વારા મોકલવામાં આવતા હતા જેના કારણે અયોગ્ય વિલંબ થતો હતો.

पंचायती राज